

GIẢI PHÁP THÚC ĐẨY HÀNH VI DU LỊCH CÓ TRÁCH NHIỆM

● PHẠM QUANG KHÁNH

Khoa Du lịch và Khách sạn, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

TÓM TẮT:

Hành vi du lịch có trách nhiệm ngày càng trở thành một trong những yếu tố then chốt trong phát triển du lịch bền vững tại Việt Nam và trên thế giới. Bài viết này phân tích khái niệm, vai trò và các yếu tố ảnh hưởng đến hành vi du lịch có trách nhiệm của du khách, đồng thời đề xuất một số giải pháp nhằm thúc đẩy hành vi này trong cộng đồng du lịch.

Từ khóa: du lịch bền vững, hành vi du lịch có trách nhiệm, ý thức du khách, bảo vệ môi trường, phát triển cộng đồng.

1. Đặt vấn đề

Tại Việt Nam, sự bùng nổ du lịch trong những năm gần đây đã mang lại nhiều lợi ích về mặt kinh tế, tạo công ăn việc làm và thúc đẩy quảng bá hình ảnh đất nước ra thế giới. Tuy nhiên, đi kèm với sự tăng trưởng đó là những hệ lụy như ô nhiễm môi trường, phá hoại di sản, xung đột văn hóa và suy thoái các giá trị truyền thống.

Hành vi thiếu trách nhiệm của một bộ phận du khách như xả rác bừa bãi, sử dụng tài nguyên thiên nhiên quá mức, không tôn trọng phong tục, tập quán địa phương đang trở thành vấn đề nhức nhối, đe dọa đến tính bền vững của ngành Du lịch. Trong khi đó, hành vi du lịch có trách nhiệm là hành động thiết yếu góp phần gìn giữ, bảo tồn tài nguyên và tạo ra những giá trị lâu dài. Do đó, việc nhận diện rõ hành vi này, hiểu được các yếu tố tác động và đưa ra giải pháp khuyến khích hành vi du lịch có trách nhiệm là điều

cấp thiết, giúp đảm bảo sự phát triển bền vững cho ngành Du lịch Việt Nam trong tương lai.

2. Các yếu tố ảnh hưởng đến hành vi du lịch có trách nhiệm

Hành vi du lịch có trách nhiệm được hiểu là các hành vi và ứng xử của du khách nhằm giảm thiểu tác động tiêu cực và gia tăng các tác động tích cực đối với môi trường, xã hội và kinh tế tại điểm đến. Không chỉ dừng lại ở việc hạn chế xả rác hay bảo vệ cảnh quan thiên nhiên, hành vi du lịch có trách nhiệm còn bao gồm sự tôn trọng đối với văn hóa, phong tục, tập quán của cộng đồng địa phương, cũng như hỗ trợ sự phát triển bền vững cho người dân nơi đây. Du khách có trách nhiệm chính là những đại sứ lan tỏa những giá trị tốt đẹp trong hành trình du lịch của mình.

Hành vi du lịch có trách nhiệm của du khách chịu ảnh hưởng từ nhiều yếu tố khác nhau, trong đó yếu

tổ nhận thức và kiến thức về du lịch bền vững đóng vai trò quan trọng nhất. Khi du khách có hiểu biết đúng đắn về những ảnh hưởng của du lịch đối với môi trường và cộng đồng, họ sẽ có xu hướng điều chỉnh hành vi để tránh gây ra các tác động tiêu cực. Những du khách nhận thức rõ ràng về hậu quả của việc xả rác, phá hoại cảnh quan, hay tiêu dùng lãng phí tài nguyên sẽ chủ động hành động vì sự bền vững. Tuy nhiên, không phải du khách nào cũng có đầy đủ thông tin và nhận thức này, đặc biệt khi truyền thông và giáo dục về du lịch có trách nhiệm tại nhiều điểm đến còn hạn chế.

Bên cạnh đó, các yếu tố xã hội như ảnh hưởng từ gia đình, bạn bè, cộng đồng xung quanh cũng có tác động mạnh đến hành vi du lịch của mỗi người. Khi một nhóm bạn hoặc gia đình có xu hướng du lịch văn minh, tiết kiệm, tôn trọng điểm đến thì mỗi cá nhân trong nhóm sẽ dễ dàng tuân theo những hành vi tích cực. Ngược lại, nếu môi trường du lịch quen thuộc của họ thường xuyên xuất hiện những hành vi tiêu cực như xả rác bừa bãi, thiếu tôn trọng cộng đồng địa phương, việc hành xử đúng mực trở nên khó khăn hơn.

Một yếu tố khác cũng không thể bỏ qua là vai trò của truyền thông, giáo dục và các chính sách, quy định của điểm đến. Những chiến dịch truyền thông hiệu quả có thể tác động mạnh mẽ đến ý thức và hành vi du lịch của du khách. Những tấm biển hướng dẫn, những nội dung tuyên truyền tại điểm du lịch nếu được thiết kế khoa học, sinh động, dễ hiểu, sẽ giúp du khách nhận ra được vai trò và trách nhiệm của bản thân trong việc bảo vệ môi trường, tôn trọng văn hóa địa phương. Ngoài ra, các quy định, chế tài xử phạt nghiêm khắc đối với hành vi vi phạm cũng góp phần tạo nên sự răn đe, giúp điều chỉnh hành vi du khách một cách hiệu quả.

Cuối cùng, động cơ cá nhân và thái độ của du khách cũng ảnh hưởng trực tiếp đến hành vi của họ. Một du khách có động cơ tìm kiếm những trải nghiệm sâu sắc, mong muốn học hỏi văn hóa, con người tại điểm đến thường sẽ cẩn trọng, tôn trọng hơn trong hành vi ứng xử. Ngược lại, những du khách chỉ đơn thuần coi du lịch là hoạt động tiêu khiển, giải trí ngắn hạn, ít chú ý đến yếu tố môi trường, văn hóa thì hành vi thiếu trách nhiệm rất dễ xảy ra. Do đó, để xây dựng một cộng đồng du lịch có trách nhiệm, việc khơi gợi và nâng cao động cơ tích cực cho du khách cũng là yếu tố quan trọng cần được quan tâm.

3. Hành vi du lịch có trách nhiệm tại Việt Nam

Trong những năm gần đây, du lịch Việt Nam đã có sự tăng trưởng vượt bậc, trở thành một trong những điểm đến hấp dẫn hàng đầu khu vực Đông Nam Á. Theo Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội quý IV và năm 2024 của Tổng cục Thống kê, năm 2024, khách quốc tế đến Việt Nam đạt trên 17,5 triệu lượt, tăng 39,5% so với năm trước. Tổng số khách du lịch nội địa đạt 110 triệu lượt. Tổng thu từ khách du lịch đạt khoảng 840 nghìn tỷ đồng, góp phần quan trọng vào tăng trưởng GDP, tạo việc làm và nâng cao đời sống cho nhiều cộng đồng địa phương. Tuy nhiên, bên cạnh những thành tựu nổi bật, du lịch Việt Nam cũng đang phải đối mặt với những thách thức do hành vi thiếu trách nhiệm của một bộ phận du khách, ảnh hưởng trực tiếp đến môi trường, cảnh quan và văn hóa bản địa.

Một trong những vấn đề nổi cộm hiện nay là tình trạng ô nhiễm môi trường và rác thải tại các điểm du lịch nổi tiếng. Theo báo cáo của Tổ chức Du lịch Thế giới (UNWTO, 2023), Việt Nam nằm trong nhóm 5 quốc gia thải ra lượng rác thải nhựa ra biển nhiều nhất thế giới, trong đó, hoạt động du lịch là một trong những nguồn góp phần đáng kể. Tại Hạ Long, mỗi năm ước tính có hơn 300 tấn rác thải nhựa trôi nổi trên Vịnh, ảnh hưởng nghiêm trọng đến cảnh quan thiên nhiên và hệ sinh thái biển. Không chỉ ở Hạ Long, tình trạng rác thải tràn lan cũng được ghi nhận ở các điểm du lịch nổi tiếng khác như Đà Lạt, Hội An, Phú Quốc, nơi du khách thiếu ý thức thường xuyên xả rác bừa bãi, bỏ lại chai nhựa, túi ni lông sau mỗi chuyến tham quan.

Bên cạnh ô nhiễm môi trường, việc ứng xử thiếu tôn trọng văn hóa bản địa cũng là một thực trạng đáng lo ngại. Nhiều du khách, đặc biệt là khách nội địa, vẫn vô tình hoặc cố ý vi phạm các quy tắc ứng xử tại các khu di tích, đền chùa, như nói chuyện ồn ào, ăn mặc phản cảm, trèo lên hiện vật, hay thậm chí khắc tên lên di tích. Theo khảo sát của Viện Nghiên cứu Phát triển Du lịch (2022) với 1.200 du khách trong nước tại 5 điểm du lịch trọng điểm, có đến 32% du khách thừa nhận đã từng hoặc chứng kiến hành vi không tôn trọng văn hóa địa phương trong chuyến đi của mình. Điều này không chỉ gây mất mỹ quan mà còn làm tổn thương đến các giá trị tâm linh, tín ngưỡng và truyền thống lâu đời của người dân bản địa.

Ngoài ra, tình trạng khai thác du lịch quá mức

cũng đang diễn ra phổ biến. Một số điểm đến như Sapa, Mộc Châu, Ninh Bình, Phú Quốc đang rơi vào trạng thái “quá tải du lịch”, đặc biệt vào mùa cao điểm, khi lượng khách vượt quá khả năng chịu tải của môi trường và hạ tầng địa phương. Theo số liệu của UBND tỉnh Lào Cai, trong dịp Tết Nguyên đán 2024, riêng Sapa đón trên 170.000 lượt khách chỉ trong 7 ngày, trong khi công suất lưu trú, vận chuyển và xử lý rác thải tại đây chỉ đáp ứng tối đa khoảng 120.000 lượt khách cùng lúc. Việc khai thác quá mức không chỉ làm suy giảm chất lượng trải nghiệm của du khách mà còn đẩy nhanh quá trình xuống cấp tài nguyên, môi trường và đời sống người dân địa phương.

Tuy vậy, cũng cần ghi nhận, trong vài năm gần đây, nhận thức và hành vi du lịch có trách nhiệm của du khách Việt Nam đang dần cải thiện. Nhiều chương trình truyền thông, giáo dục và vận động bảo vệ môi trường du lịch đã tạo được hiệu ứng tích cực. Điển hình như chiến dịch “Du lịch không rác” do Trung tâm Hỗ trợ phát triển xanh (GreenHub) triển khai đã thu hút hàng chục ngàn lượt du khách và cộng đồng tham gia. Hay chương trình “Chung tay bảo vệ di sản Hội An” với sự tham gia của chính quyền, doanh nghiệp và người dân địa phương đã góp phần làm giảm rõ rệt tình trạng xả rác, ứng xử thiếu văn minh tại phố cổ Hội An.

Tuy nhiên, những nỗ lực hiện tại vẫn chưa đủ mạnh để tạo ra sự chuyển biến sâu rộng. Việc giáo dục hành vi du lịch có trách nhiệm chưa thực sự được lồng ghép vào hệ thống giáo dục chính thống; các quy định, chế tài tại điểm đến còn lỏng lẻo; một số doanh nghiệp du lịch chạy theo lợi nhuận vẫn bỏ qua yếu tố bền vững. Do đó, trong thời gian tới, để khắc phục thực trạng này, Việt Nam cần một chiến lược đồng bộ và lâu dài, kết hợp giữa truyền thông, giáo dục, chính sách và sự tham gia tích cực của cộng đồng du khách.

4. Giải pháp nâng cao hành vi du lịch có trách nhiệm

Để nâng cao hành vi du lịch có trách nhiệm tại Việt Nam, cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa các bên liên quan, từ chính quyền, doanh nghiệp, cộng đồng địa phương đến bản thân du khách. Trước hết, việc đẩy mạnh truyền thông và giáo dục du lịch bền vững là giải pháp then chốt. Chính quyền các địa phương và Tổng cục Du lịch Việt Nam cần xây dựng các chương trình truyền thông đa dạng, sáng

tạo, dễ tiếp cận, nhằm giúp du khách hiểu rõ ý nghĩa của du lịch có trách nhiệm, từ đó hình thành thái độ và hành vi phù hợp. Ngoài ra, cần lồng ghép nội dung giáo dục về du lịch bền vững trong chương trình học chính khóa ở bậc phổ thông, đại học, đặc biệt là các chuyên ngành du lịch, dịch vụ, quản trị nhà hàng khách sạn. Đây là giải pháp lâu dài để hình thành thể hệ du khách có nhận thức và thói quen du lịch đúng đắn.

Bên cạnh đó, việc nâng cao năng lực quản lý tại các điểm đến du lịch cũng là giải pháp cần thiết. Các điểm đến cần xây dựng và phổ biến rộng rãi bộ quy tắc ứng xử du lịch văn minh, thiết lập hệ thống biển báo, bảng thông tin hướng dẫn hành vi du lịch phù hợp. Các cơ quan quản lý địa phương cần tăng cường kiểm tra, giám sát, đồng thời áp dụng các chế tài xử phạt nghiêm minh đối với các hành vi vi phạm như xả rác, phá hoại di sản, xâm hại môi trường. Việc này không chỉ góp phần điều chỉnh hành vi mà còn giúp du khách nhận thức rõ hơn về trách nhiệm của mình khi tham gia hoạt động du lịch.

Ngoài ra, doanh nghiệp du lịch cũng đóng vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy hành vi du lịch có trách nhiệm. Các công ty lữ hành, khách sạn, khu du lịch cần cam kết tuân thủ nguyên tắc du lịch bền vững, thiết kế sản phẩm du lịch thân thiện với môi trường và cộng đồng. Các chương trình du lịch xanh, du lịch sinh thái, du lịch gắn với bảo tồn và phát triển văn hóa bản địa nên được ưu tiên phát triển. Doanh nghiệp cũng cần tích cực tuyên truyền, hướng dẫn du khách thực hiện các hành vi du lịch văn minh trong suốt quá trình cung cấp dịch vụ.

Cuối cùng, việc khuyến khích sự tham gia chủ động của cộng đồng địa phương vào hoạt động du lịch sẽ tạo động lực bền vững cho sự phát triển du lịch có trách nhiệm. Người dân bản địa không chỉ là người cung cấp dịch vụ mà còn là những “người gác cổng” văn hóa, môi trường và bản sắc tại các điểm du lịch. Do đó, việc hỗ trợ, đào tạo, nâng cao nhận thức cho cộng đồng về du lịch bền vững sẽ giúp họ chủ động xây dựng môi trường du lịch thân thiện, an toàn và văn minh. Khi cộng đồng địa phương cùng tham gia giám sát, hướng dẫn và tuyên truyền, hành vi du lịch có trách nhiệm sẽ từng bước được lan tỏa mạnh mẽ trong du khách, góp phần xây dựng ngành Du lịch Việt Nam phát triển theo hướng bền vững và có trách nhiệm hơn trong tương lai■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Tổng cục Thống kê. (2024). Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội Quý IV và năm 2024.
UNWTO. (2023). Plastic Pollution from Tourism: Global Assessment and Solutions.
Viện Nghiên cứu Phát triển Du lịch. (2022). Thực trạng hành vi du lịch có trách nhiệm tại Việt Nam.
UBND tỉnh Lào Cai. (2024). Báo cáo thống kê du lịch dịp Tết Nguyên đán 2024.
GreenHub. (2023). Báo cáo Chương trình Du lịch không rác năm 2023.
Trung tâm Quản lý và Bảo tồn Di sản Hội An. (2023). Chung tay bảo vệ di sản Hội An - Báo cáo tổng kết.

Ngày nhận bài: 22/2/2025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 5/3/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 24/3/2025

**SOLUTIONS TO PROMOTE RESPONSIBLE
TOURISM BEHAVIOR**

● **PHAM QUANG KHANH**

Faculty of Tourism and Hospitality, University of Economics -
Technology for Industries

ABSTRACT:

Responsible tourism behavior is increasingly recognized as a vital component of sustainable tourism development both in Vietnam and globally. This article examines the concept and significance of responsible tourism behavior, identifies the key factors influencing tourists' adoption of such practices, and discusses its impact on sustainable tourism outcomes. Based on the analysis, the study proposes practical solutions to encourage and promote responsible tourism behavior within the broader tourism community, aiming to support long-term environmental, social, and economic sustainability.

Keywords: sustainable tourism, responsible tourism behavior, tourist awareness, environmental protection, community development.